

Mineva 60 let od prvih začetkov organiziranega življenja slovenske politične emigracije v Argentini. Ker ima ta obletnica sodobnim Slovencem marsikaj povedati, bi bilo prav, da bi se v tem letu resneje poglobili v njeno sporočilo.

Slovenija v Argentini

Dr. Matija Ogrin, foto: arhiv Demokracije

Še preden so v Buenos Aires prispeli glavni transporti z našimi političnimi begunci, se je tistih nekaj Slovencev, ki so prispeli med prvimi, že organiziralo in ustanovilo svoje društvo: „Že 25. januarja 1948 je bil v župnijski dvorani pri sv. Juliji ustanovni občni zbor društva slovenskih beguncev, ki je ob tej priložnosti in po javni debati dobilo ime 'Društvo Slovencev'.“ Tako piše dr. Marko Kremžar v spominih Časi tesnobe in upanja, ki so pred izidom in popisujejo težko slovo od Koroške in Slovenije, plovbo čez Atlantik, prihod beguncev v Buenos Aires, boj prvih mesecev za preživetje, ko je bilo treba začeti živeti iz nič, in nato leta do postopnega vživetja v novo okolje.

Društvo Slovencev je s prihodom novih beguncev v letih 1948 in 1949 kmalu preraslo prvi okvir. Preoblikovalo se je v združenje Zedinjena Slovenija, ki je pozneje kot krovna organizacija vseh naših emigrantov v Argentini povezovala najrazličnejše pobude, gibanja in društva, slovenske domove, glasila in mnogo drugega ... Uspelo ji je ohraniti ravnotežje med funkcijo krovne ustanove in avtonomijo vanjo vključenih ustanov ter gibanj, uspelo ji je povezati politiko in kulturo, kar ni bilo lahko, množično in elitno, in ne nazadnje vero in vsakdanje izkustvo. Slovesna 60-letnica Zedinjene Slovenije, ki se dopolnjuje prav v teh jubilejskih dneh, je zato obletnica vse slovenske politične emigracije v Argentini.

Monumentalni dosežki Več obsežnih zgodovinskih monografij je moralo iziti, da je dejavnost naših političnih emigrantov pod Južnim križem kolikor toliko primerno prikazana, če že ne izčrpno predstavljena. Zlasti dve deli imata največjo težo: *Zbornik dela v zvestobi in ljubezni* (1998, ur. J. Rant) in *50 let Slovenskega dušnega pastirstva v Argentini 1947–1997* (2004, ur. J. Vombergar). Podobe slovenske skupnosti v Argentini, ki jih lahko tu razberemo, je mogoče označiti le kot – monumentalne. Tu se pred nami zvrsti splet tisočeri življenj, ki so – skoraj vsako na svoj način – soustvarjala to veliko zgodbo s požrtvovalnim življenjem, z odrekani, s

sodelovanjem, prispevki. In vendar, kdo bi mogel izčrpno opisati celo tistih nekaj deset ali nekaj sto ljudi, ki so vso to dejavnost praktično izpeljali, jo leta in leta nosili na svojih ramah – brezplačno, poleg redne službe, poleg družine? Kdo bi mogel opisati, kako so – še sredi boja za preživetje – že začele nastajati razne kulturne in izobraževalne skupine, kako je demokratična raznolikost prevevala slovensko skupnost od začetka, ker jo je prinesla v Argentino s seboj ter jo ohranila iz predvojnega časa, medtem ko smo imeli v Sloveniji strahovlodo? Kako so nastajala društva, slovenski domovi, gledališke skupine, pevski zbori, kako so izdajali vrsto specializiranih kulturnih glasil, ne da bi usahnile moči osrednjemu informativnemu časniku – Svobodni Sloveniji, ki je začela izhajati že v Sloveniji ob začetku vojne in ki je v Buenos Airesu prvič izšla na silvestrovo 1947, izhaja pa še danes in je najstarejši demokratični slovenski časnik?

Slovensko skupnost v Argentini je prevevala demokratična raznolikost, medtem ko smo imeli v Sloveniji strahovlodo.

Svobodno Slovenijo je začel kmalu po okupaciji 1941 izdajati tedanji poslanec SLS Miloš Stare kot ilegalno glasilo stranke. Podtalno so ga širili člani Slovenske legije. Z izdajanjem lista je Stare nadaljeval v italijanskih begunskih taboriščih. Nepretrgana tradicija tega časnika sega torej v leto 1941. Tako je Svobodna Slovenija edini slovenski časnik, ki je nastal v Sloveniji, a je preživel revolucijo in ostal vsa leta demokratičen. Tudi v tem je njegova izjemnost; morala bi nam predstavljati pojem svobodnega novinarstva, tistega resničnega, ki je raje izbralo izgnanstvo kakor službo totalitarnemu režimu. Toda koliko Slovencev danes pozna Svobodno Slovenijo?

Slovensko šolstvo Prav posebno poglavje delovanja organizacij, ki so nastale spontano, a so se vrasle v krovno Zedinjeno Slovenijo, je bilo dopolnilno slovensko šolstvo. Z njim so začele učiteljice, ki so otroke poučevale slovenščino – vsa leta brez beliča plačila – celo pred ustanovitvijo slovenskih domov. Začele so v zelo bornih okoliščinah, brez knjig, zvezkov, kaj šele prostorov, toda gospe, ki so otroke poučevale, so

0 avtorju

Matija Ogrin se je rodil leta 1967 v Ljubljani. Po končani srednji šoli se je vpisal na filozofsko fakulteto, kjer je leta 1996 diplomiral iz primerjalne književnosti in literarne teorije. Istega leta se je zaposlil kot asistent na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede na ZRC SAZU. Leta 2001 je doktoriral na oddelku za primerjalno književnost Filozofske fakultete v Ljubljani s področja literarne kritike v slovenski literaturi med letoma 1918 in 1945. S tega področja je izdal tudi dve monografiji. Je vodja projekta elektronske znanstvenokritične izdaje slovenskega slovstva, ki je na spletnem naslovu <http://nl.ijs.si/e-zrc/>. Poleg tega je urednik knjižne zbirke Sidro pri založbi Družina.

vedele, kaj pomenita knjižni jezik in književnost, še posebej v izrednih okoliščinah. Slovenski domovi so deloma začeli nastajati tudi zato, da je ta izobraževalna dejavnost dobila primerno okrilje. Najprej je bila kultura, nato njen materialni izraz. Prvenstvo duha, nato akcija. Podobno velja za srednješolski tečaj, ki ga je dr. Marko Kremžar razvil iz svojega literarnega krožka za srednješolce v letih 1958/59 in bo letos praznoval nepretrgano polstoletno delovanje, ko je vrste mlajših generacij v argentinskem okolju utrjeval v slovenskem jeziku in kulturi, s tem pa v njih ohranjal vrednoto slovenstva. Vrh teh prizadevanj je bil slovenski oddelk buenosaireške podružnice Ukrajinske katoliške univerze sv. Klementa v Rimu, ki je deloval od 1967 do 1972. Visokošolski tečaj s predavanji prof. Milana Komarja, Zorka Simčiča in drugih je nekako zapolnil praznino, ki je nastala po zaprtju tega oddelka. Še in še bi lahko naštevali, vendar ni primerno, da poskušamo tako velik človeški trud zajeti le z nekaj stavki ...

Prezrto bogastvo Raje se vprašajmo, kaj od vsega tega velikega duhovnega, kulturnega, političnega in organizacijskega dela Slovenci v domovini poznamo in cenimo. Koliko so bili ti dosežki – brez primere v naši zgodovini – upoštevani, sprejeti in cenjeni kot dosežki slovenskega naroda? Je Zedinjena Slovenija – z njo pa članstvo vseh njenih organizacij – za vse to izjemno delo kdaj prejela od Republike Slovenije primerno uradno priznanje in zahvalo? Ni mi znano. Gluha loza ne da odmeva. Kako je to mogoče? Kako ne videti izrednih razsežnosti tega, kar je ustvarila slovenska skupnost v Argentini? Tu zadenemo ob žalostno vprašanje o slovenskem intelektualcu, o njegovi umski samozadostnosti in odtujenosti slovenskemu narodu, a pustimo ga ob strani. Pomislimo raje na to, kaj je v žitju Zedinjene Slovenije takšnega, kar lahko ceni sleherni Slovenec, takšnega, da more nagovarjati vsakega človeka našega rodu, ki je pripravljen videti resnico, tudi med partizani in njihovimi potomci?

1 Ljudi, ki so se povezali in ki jih predstavlja Zedinjena Slovenija, nedvomno zaznamuje hotenje biti in ostati, kar si, tudi v najtežjih okoliščinah; se ne utopiti, ne izginiti v množici; živeti iz sebe, vztrajati v svojem, tudi za veliko ceno. Ali bi ne morali danes, ko tako negujemo svojo „drugačnost“, individualizem in njegove pravice, videti v teh ljudeh učiteljev, vzornikov in predhodnikov (razen če je morda naš individualizem kaj čisto drugega kakor njihovo vztrajanje v svojem ...)?

2 Kdo bi ne cenil izjemne organizacijske zmožnosti, človeške zmogljivosti teh ljudi, ki so sprva brez kapitala, brez pedi zemljišča ali drugega premoženja ustvarili toliko slovenskih domov, cerkva in šolskih prostorov? Toliko

prireditve, kulturnih večerov, knjižnih izdaj itn. – vse z lastnim delom, brez sleherne državne subvencije, celo brez telefonov in faksov, ki jih dolgo niso imeli. Človek bi moral biti slep, da bi se temu ne čudil.

3 Kdor samo preleti kazalo omenjenega Zbornika ob 50-letnici Zedinjene Slovenije in ga ne slepi pristranost, vidi, da so ti ljudje pol stoletja razvijali pluralno politično in demokratično kulturo, pluralno ne samo na papirju, ampak zares, ko je bilo treba med različni gibanji skleniti marsikateri kompromis, da so ohranili enotnost – ker so spoštovali drug drugega, čeravno so si bili zelo različni. Medtem ko smo imeli v Sloveniji totalitarno nasilje in enoumje, so imeli v Zedinjeni Sloveniji pahljačo organizacijskih oblik, od političnih do kulturnih in verskih; prof. Komar je denimo leta 1957 imel predavanje „Pravica do drugačnosti“, v katerem je filozofsko utemeljil potrebo po raznolikih oblikah človeškega in organizacijskega dela.

Da, od vsega tega bi se lahko sodobni Slovenci v domovini marsikaj naučili, veliko sprejeli in – nadaljevali. Ko bi le mogli uzreti, kar je resnično aktualnega. Ko bi le ne zapravili, kar je zanje nabrano. Kajti vse, kar je v zgodovini kakega naroda ustvarjeno, vse, kar je velikega in vrednega, je vredno za vselej in za vse člane naroda. Kar so ustvarili Trubar in Dalmatin, Kastelic in Svetokriški, Prešeren in Slomšek, ima trajno vrednost za vse Slovence; vsi bi mogli (in morali) od tega zajemati. Saj tako nastaja kontinuiteta, iz katere in s katero sploh smo Slovenci. Tudi veliki opus, združen v zvezi Zedinjena Slovenija, je kot veriga dejanj in dosežkov takšen kristal trajne vrednosti, iz katerega bi vsakdo lahko zajel zase ta ali oni poudarek, vidik, izkušnjo. Motimo se, če mislimo, da lahko sodobna država s svojimi mehanizmi in formalizmi sama po sebi vzdržuje življenje naše skupnosti. Žive skupnosti pač ni brez globokega življenja posameznikov, ki udeležujejo svoje prepričanje: ki živijo iz svojega. Da, marsičesa se lahko iz tega naučimo ...

Pod tisočermi organizacijskimi opravili je bilo eno, tiho, nevidno, globoko gibalo. Globoka sila. To je bil spomin na pobite brate ...

Stati v resnici Naši politični emigranti, ki so pribežali v Argentino, da so si rešili golo življenje, so imeli namreč onstran vse organizacijske dovršenosti, onstran in globlje od vseh odlik kvalitetnega javnega dela – onstran in globlje pod vsem tem so imeli izvir, gibalo in vzrok svojega poslanstva. Pod množico zunanjih aktivnosti, pod tisočermi organizacijskimi opravili je bilo eno, tiho, nevidno, globoko gibalo. Globoka sila. To je bil spomin na pobite brate, izginule na številnih slovenskih moriščih. Spomin na mnoge med njimi, ki so bili mučenci za vero. In zavest, da so sami preživeli zato, ker so od Boga izbrane priče, ki morajo ta spomin ohraniti narodu v pričevanje. Vsa zunanja dejavnost je imela kritje in vrednost le od tod. To poslanstvo so tiho hranili v sebi. Tu ni mogoče ločevati med osebnimi vezmi, ljubeznijo do domovine, vero in – tragiko zgodovine. Kompleksna, večplastna občutja, ki kakor notranje oko človeku kažejo eno samo stvar: stati v resnici. Živeti iz nje. Skrta, velika sila, ki prihaja iz sozvočja evangeljskega stavka: Resnica vas bo osvobodila! In filozofske misli starih, da „vztrajati v razumnosti (v resnici) pomeni vztrajati v samem sebi“.

Preveč, preveč se imamo naučiti. **D**

